נו א מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ע :

נז ב מיי' שם הלכה ז :

נח ג מיי' שם הלכ' יח :

נט ד מיי' פ"ו מהלכות קרבן פסח הלכה ו :

ס ה מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה יד:

סא ו מיי' שם הל' יב :

יש נעבד במחובר אצל גבוה או אין נעבד במחובר אצל גבוה את"ל יש נעבד במחובר אצל גבוה מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא אמר רבא ק"ו ומה אתנן שמותר בתלוש להדיוט [א]אסור במחובר לגבוה דכתיב °לא [דברים כג] תביא אתנן זונה ומחיר כלב לא שנא תלוש ולא שנא במחובר נעבד שאסור בתלוש להדיוט אינו דין [ב]שאסור במחובר לגבוה א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש אצל הדיוט מותר במחובר לגבוה שנא' °אלהיהם [שם יב] על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנא להדיוט ולא שנא לגבוה אתנן שמותר בתלוש להדיוט אינו דין שמותר במחובר לגבוה ואי משום בית ה' אלהיך מיבעי ליה לכדתניא *בית ה' אלהיך פרט לפרה שאינה באה לבית דברי ר"א וחכ"א [ג]לרבות את הריקועים א"ל אנא קאמינא לחומרא ואת אמרת לקולא *קולא וחומרא לחומרא פרכינן א"ל רב פפא לרבא וכל היכא דאיכא קולא וחומרא לקולא לא פרכינן והא הזאה דפסח דפליגי ר' אליעזר ור"ע דר' אליעזר סבר לחומרא וקא מחייב ליה לגברא ור"ע לקולא ופטר וקא פריך ר"ע לקולא דתנן *השיב ר"ע או חילוף ומה הזאה שהיא משום שבות אינה דוחה השבת שחיטה שהיא דאורייתא לא כ"ש התם ר' אליעזר גמריה ואייקר ליה תלמודא ואתא ר"ע לארכוריה והיינו *דא"ל רבי אל תכפירני בשעת הדין כך מקובל אני ממך הזאה שבות [ד]ואינה דוחה את השבת בעי רמי בר חמא המשתחוה לקמת חטים (א) מהו למנחות [ה]יש שינוי בנעבד או אין שינוי בנעבד אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן ת"ש *כל [ו]האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרים ותני עלה רבי אליעזר אוסר *ולאו אתמר עלה אמר *רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו

אבל

תורה אור

ואם תמצי לומר יש נעבד · אצל גבוה אכתי מיבעיא ליה הכי האי נעבד דלאו לקרבן גופיה קא בעי לה אלא לבנין מזבח למכשירי קרבן מי אמרינן כקרבן דמי ונעבד אסור בהן או לא : **אסור במחובר לגבוה** · ואפי' למכשירי קרבן דכתיב בית ה' דמשמע אפילו לבנין הבית וכתיב אתנן סתמא לא שנא תלוש כו' : **או חילוף** · כיון דלא משכחת קרא בהדיא דאסר אתנן במחובר לגבוה אלא משום דקרא סתמא כתיב אסרת ליה במחובר והדר ילפת נעבד מיניה לאיסורא אימא איפכא דהא קרא סתמא שרי נעבד במחובר : **דכתיב [אלהיהם על ההרים] ולא ההרים אלהיהם** · אימא אפי' לגבוה שריא והדר נילף אתנן מיניה למשרייה במחובר : **ואי משום בית ה'** · ובעית למימר דבית הוי מחובר וקאסר ודרשת ליה הכי לא תביא אתנן של בית שאם נתן לה בית באתננה אסור להקדישו לצורך בנין הבית : **ההוא מיבעי ליה כו'** · פרה אדומה שאינה באה לבית ששחיטתה בהר הזיתים דכתיב והוציא אותה אל מחוץ למחנה : **רקועים** · טסי זהב שעושין ליפוי לכותל היכל לבית קדשי הקדשים כדאמרינן בשקלים בפרק התרומה דכיון דטוי הוא מיתסר : **פרכינן** · דיינינן וכל דין ק"ו קרי ליה פירכא משום דבלשון תימה אתי : **הזאה דפסח** · טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת בערב הפסח : **דר"א** · דן ק"ו לחומרא דקתני א"ר אליעזר ועליה אני דן ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת זו שמשום שבות אינו דין שתדחה ויזה עליו ויתחייב בפסח ור"ע פריך לקולא ופטר מפסח דקתני אמר לו ר"ע או חילוף מה הזאה דמשום שבות אינה דוחה שבת שחיטה דמשום מלאכה היא אינו דין שלא תדחה אלמא ק"ו לקולא פריך : **דתנן השיב ר"ע כו'** · משום אתקפתיה דרישא דמילתא נקט ואייתי לה הכא ומיהו אתקפתיה דרב פפא מאו חילוף דר"ע קאתי ולסיועי לרב הונא באו חילוף דידיה : **התם** · ההוא או חילוף דר"ע לא סלקא אדעתא דר"ע למדייניה ולמימר לא תדחייה שחיטה את השבת אלא משום דר"ע היה מקובל ובא מר"א עצמו שהיה רבו שהזאה אינה דוחה שבת : **ואייקר ליה תלמודא** · הכא דר"א נשתכח הימנו הלכה ובעי למידן מק"ו הזאה משחיטה דדחייא ואתי ר"ע לאדכוריה גמריה ואמרה למילתא בלשון או חילוף ודאין ק"ו שחיטה מהזאה דלא תדחה אע"פ שאי אפשר דהא ודאי שחיטה דחייא דכתיב במועדו ואפילו בשבת אלא כי היכי דניתיב לר"א לליביה למימר כיון דקא יליף האי שחיטה מהזאה דלא תדחה ודאי פשיטא ליה בהזאה דלא דחייא ומיהו לא איסתייעא מילתיה ולא אידכר אלא הכי אהדר ליה עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה בין הערבים במועדו ואפי' בשבת אמר לו ר"ע הבא לי מועד לאלו להזאה ולהבאתו מחוץ לתחום כמועד לשחיטה ונימא ליה מימר כך מקובלני ממך הזאה אינה דוחה לאו אורח ארעא דכסיפא ליה מילתא לומר ששכח תלמודו : **והיינו דקאמר ליה אל תכפירני בשעת הדין** · כשאמר לו ר"ע הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה כעס ר"א ואמר לו עקיבא בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתתך ואמר לו ר"ע אל תכפירני בשעת דין זה שאנו חלוקין ודין זה כנגד זה אל תכחד דבריך לאשונים וזכור מה שלמדתני הזאה שבות כו' אלמא מיניה גמר ליה : **המשתחוה לקמת חטים מה הן למנחות** · להדיוט מישרא שרי דאין מחובר נאסר להדיוט וכי קמיבעיא ליה לגבוה אם תמצי לומר יש נעבד במחובר אצל גבוה הכא מאי כיון דהדר טחין להו יש שינוי בנעבד דלא מיתסר לגבוה אלא בעיניה אבל היכא דאישתני שפיר דמי : **או אין שינוי בנעבד** · ואסיר דלא מהני ליה שינוי אית דגרס המשתחוה לחטין קמחן מהו למנחות וא"א לומר כן דכיון דתלוש ניהו נאסרו בהנאה להדיוט אפילו למאן דבעי תפיסת ידי אדם בתלוש דהא איכא תפיסה טובא קצירה ועימור ודישה וכ"ש לגבוה דאסור וכיון דנעשה עבודת כוכבים תו מאי מהני להו שינוי לא מיבעיא עבודת כוכבים דכתיב והיית חרם כמוהו כל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו אלא אפילו כל איסורי הנאה כן (ב) וכל הנעשה מהן נאסר דהא הנאה היא : **כל האסורין** · כגון מוקצה ונעבד : **ור"א אוסר** · וקס"ד השתא דבבהמה מעוברת שרבעה או השתחוה לה עסקינן ובים שינוי בנעבד קמיפלגי דת"ק סבר יש שינוי בנעבד הלכך ולדותיהן מותרין דמעיקרא עובר והשתא בהמה ור"א סבר אין שינוי בנעבד אלמא פלוגתא היא : ה"ג ולאו מי אתמר עלה אמר רבא אמר רב נחמן מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו וכדמפרש בתמורה בפ' כל האסורין דת"ק סבר זה וזה גורם מותר ורבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור :

אבל

יש נעבד במחובר אצל גבוה או אין נעבד במחובר · כ"ל המדקדק בלשון בעיא זו דאמר דרמי בר חמא דקמיבעיא ליה סבר דאיכא לחלק בין בעלי חיים בין מחובר ולכך היה מסופק אם יש נעבד במחובר והא דבעי במכשיריו אם תמצי לומר קאמר דאי פשיטנן דשרי כ"ש מכשיריו אבל אי פשטינן דאסור מכשיריו מאי : **ואי משום בית ה'** · ובעית למימר דבית (ג) הוי מחובר וקאסר ודרשת ליה הכי לא תביא אתנן של בית שאם נתן לה בית באתננה אסור להקדישו לצורך בנין בית המקדש לשון רש"י והוא שיטה לשונו ממה שפירש למעלה גבי מילתיה דרבא שכן פירש לעיל אסור במחובר לגבוה ואפי' למכשירי קרבן דכתיב בית דמשמע אפילו לבנין הבית ונראה דיפה דקדק לפי שיטת התלמוד וק"ל מיהו מה שפירש הכא דאתנן דבית קרי מחובר קשיא דהא לקמן במשנתין חשיב רב יהודה בית תלוש משום דהוי תלוש ולבסוף חברו לכן נראה לפרש ואי משום בית דתדרוש שנתן לה עצים ואבנים לבנות בית ויהיה אסור להקדישן וסתם עצים ואבנים שבונין מהם רגילים להיות מחוברים במקומן אי נמי יש ליישב פרש"י דכתב רחמנא בית ולא חלק בין בית של בנין לבית חצוב במערה שלא היה שם תלוש מעולם : **יש שינוי בנעבד כו'** · תימה (ד) במחובר מהיכא יליף לאיסור מאתנן דיו לבא מן הדין להיות כנדון דבאתנן פשיטא דיש שינוי כדדרשינן במרובה (ב"ק דף סה:) הם ולא שינוייהם וי"ל דמדאורייתא ודאי פשיטא ליה דיש שינוי בנעבד כמו באתנן אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי ליה (ה) משום דעבודת כוכבים יש לאסור אע"ג שנשתנה : **כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין** · משמע הכא דשינוי אינו מועיל כלום לגבי אם וגבי שינוי קונה (ב"ק דף צג:) למאן דאית ליה שינוי קונה (ו) תנן גזל *רחל וילדה גזילה חוזרת בעיניה ואינו משלם אלא דמי הפרה אלמא מהני שינוי לגבי אם ויש לחלק לגבי תקנת השבים דוקא מהני ולא לגבי מזבח : **כשנרבעו ולבסוף עיברו** · וגבול יש לה כדאמרינן לעיל פרק אין מעמידין (דף כב:) :

רבינו חננאל

יש נעבד אסור במחובר אי לא · מכשירי קרבן כגון [אבני] המזבח כקרבן הן · וכשם שהנעבד פסול לקרבן כך פסול למכשירי קרבן אי לא · א"ל רבא ק"ו ומה אתנן זונה שמותר בתלוש להדיוט · אסור לגבוה אפי' במחובר שנאמר לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' וגו' סתם אתנן כתיב לא שנא תלוש ולא שנא מחובר אסירי · נעבד שאסור בתלוש · פי' כיון שיש בו תפיסת ידי אדם אסירי אפילו להדיוט· אינו דין שיהא אסור במחובר לגבוה : ופשט ליה שאסורין · א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא ואימא חילוף ומה נעבד שמותר במחובר לגבוה דכתיב אלהיהם על ההרים הרמים ולא ההרים אלהיהם סתם כתיב · לא שנא לגבוה ולא שנא להדיוט · ותרווייהו שרו אסור בתלוש להדיוט · אתנן שאסור בתלוש כו' ופשט ליה להיתרא ולא אשכח רבא תשובה למידחה ואמר ליה אנא מחמיר בשל תורה ואנת מיקל · קולא וחומרא פרכינן לקולא מקמי חומרא : א"ל רב פפא לרבא איני והא הזאה דפסח דר' אליעזר מחמיר ומחייב ליה בפסח ור' עקיבא מיקל דקא פטר ליה מלעשות פסח' והוא של תורה · ופריך רבי עקיבא הדין שדן רבי אליעזר לחומרא · דתנן השיב ר' עקיבא הזאה תוכיח שהיא מצוה כו'· ודחינן התם לא אתא ר' עקיבא לדחות הדין של ר' אליעזר' אלא ר' אליעזר שכח גמריה דהוה גמיר דהזאה אע"פ שהיא מצוה והיא משום שבות אינה דוחה את השבת · ואתא ר' עקיבא לארכוריה גמריה והיינו דקאמר ליה כך אני מקובל ממך הזאה שבות ואינה דוחה שבת: בעא רמי בר חמא המשתחוה לחטים קמחא מהו למנחות יש שנוי בנעבד כמו שיש שנוי באתנן דאמרינן הן ולא שנוייהן אי לא' ת"ש כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין ותני עלה ר' אליעזר אוסר · ואמר רב נחמן מחלוקת ר' אליעזר ותנא דמתני' בנרבעו ולבסוף עיברו ·

[תוספ' דפרה פ"א תמורה ל:]

[יבמות ח. קדושין סח.]

פסחים סו.

[שם סט.]

[תמורה ל:]

[שם]

[עיין רש"י ובתמורה אי' אמר רבא מחלוקת]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מה הן למנחות: (ב) רש"י ד"ה או אין וכו' דכל הנעשה : (ג) תוס' ד"ה ואי וכו' דבית דהוי מחובר קאסר וכו' בית ה' דמשמע וכו' בית ה' דתדרוש וכו' בית ה' ולא חלק : (ד) ד"ה יש וכו' תימה מהיכא יליף נעבד במחובר לאיסור מאתנן : (ה) בא"ד דקא מיבעי ליה דמשום חומרא דעבודת כוכבים יש לאסור : (ו) ד"ה כל האסורין וכו' שינוי קונה תניא פ' הגוזל דף צ"ה גזל רחל וגזזה וילדה גזילה חוזרת בעיניה ואינו משלם אלא דמי רחל אלמא מהני :

אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין וה"נ כעיברו ולבסוף נרבעו דמי איכא דאמרי (א) מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסור והני נמי כי עיברו ולבסוף נרבעו דמי הכי השתא התם מעיקרא בהמה והשתא בהמה דישא הוא (ב)דאחוזא באנפה הכא מעיקרא חיטי והשתא קמחא בעי ר"ל המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה באילן שנטעו מתחלה לכך לא תיבעי לך דאפילו להדיוט נמי אסור כי תיבעי לך באילן שנטעו ולבסוף עבדו ואליבא דרבי יוסי בר יהודה לא תיבעי לך דאפי' להדיוט נמי אסור כי תיבעי לך אליבא דרבנן לענין מצוה מאי מי מאיס כלפי גבוה או לא כי אתא רב דימי אמר באשירה שביטלה קמבעיא ליה יש דחוי אצל מצות או אין דחוי אצל מצות תפשוט ליה מדתנן *כיסהו ונתגלה פטור מלכסות כיסהו הרוח חייב לכסות ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות והוינן בה כי חזר ונתגלה מאי הוי הואיל ואידחי אידחי וא"ר פפא זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות דרב פפא גופיה איבעיא ליה מפשט פשיטא ליה א] לרב פפא דאין דיחוי אצל מצות לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא או דלמא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן תיקו בעי רב פפא המשתחוה לבהמה צמרה מהו לתכלת תכלת דמאי אי תכלת לכהנים היינו בעיא דרמי בר חמא ואי תכלת לציצית היינו בעיא דר"ל אין ה"נ דלא הוה למיבעי ליה והאי דקא בעי ליה הא משום דאיכא מילי אחרנייתא צמרה מהו לתכלת קרניה מהו לחצוצרות שוקיה מהו לחלילין בני מעיה מהו לפארות אליבא דמ"ד *עיקר שירה בכלי לא תיבעי לך דודאי אסיר כי תיבעי לך אליבא דמ"ד עיקר שירה בפה בסומי קלא בעלמא הוא ומייתינן או דלמא אפילו הכי אסיר תיקו בעי רבה המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים מאי קא מיבעיא ליה אילימא (ג)לבבואה קא סגיד או דלמא למיא קא סגיד ותיבעי ליה ספל להדיוט לעולם למיא קא סגיד והכי קמבעיא ליה למיא דקמיה קא סגיד וקמאי קמאי אזדו או דלמא לדברונא דמיא קא סגיד ומי מיתסרי והא *א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק מים של רבים אינן נאסרין לא צריכא דקא נבעי מארעא: **מתני'** *מי שהיה *ביתו סמוך לעבודת כוכבים ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה שלו ושל עבודת כוכבים

נידון

אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין · דהיא וולדה כרבעו וגבי נעבד כמי היא וולדה נעבדו ואסורים ואע"ג דחזר ונשתנה אין שינוי בנעבד להוציאו מאיסורו: **ואיכא דאמרי** · רב זוטרא גופיה לאיסורא הוה פשט וה"ק ואתמר עלה אמר רבא אמר רב נחמן כו': **וה"נ כעיברו ולבסוף נרבעו נינהו** · ואסירי לד"ה דאין שינוי בנעבד: ומהדר ליה תלמודא הכי השתא: **התם** · לא אישתני דמעיקרא במעי אמו היה קרוי בהמה והשתא קרוי בהמה: **דשא הוא דאחיזא באפה** · דלתי הרחם היו סגורין בפניו: **לולבו מהו למצוה** · את"ל יש נעבד במחובר' אבל גבוה הכא לענין מצות לולב מאי: **אשירה** · שנאסרה אף להדיוט וביטלה כדאמרינן במתני'* כוטל מה שהחליף וקמיבעיא ליה אם ראויה שוב למצוה אם לאו: **יש דחוי אצל מצות** · מי הוי שייכא תורת דחוי במצות דנימא הואיל ונדחה בעודו אשירה ידחה עולמית: **או אין דחוי** · ומשתריא: **אלא שחזר ונתגלה** · לאחר שכיסהו הרוח: **ה"ג והוינן בה כי חזר ונתגלה מאי הוי** · הא אידחי ליה כשכיסהו הרוח כיון דכל זמן דלא נתגלה פטור מלכסות אידחי ליה מכיסוי: **ל"ש לקולא** · כגון גבי אשירה שבטלה למיהדר לאישתרויי לולבו למצוה: **ל"ש לחומרא** · כגון גבי כיסוי דמחייבינן למיהדר ולכסויי: **או דלמא ספוקי מספקא ליה** · אי יש דחוי אי אין דחוי: **ולחומרא אמרינן** · אין דחוי הלכך גבי כיסוי חייב לכסות אבל לקולא כגון הכא לא אמרינן אין דחוי למישרא תיקו: **תכלת דכהנים** · דבגדי כהונה לצורך עבודה וקמיבעיא לן מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא ואת"ל כקרבן דמו היכא דנשתנה כשלובשין אותו יש שינוי בנעבד להתירו לגבוה או לא: **היינו בעיא דרמי בר חמא** · דהנך תרתי בעיי בעא רמי בר חמא לעיל במתניתין: **אי תכלת דציצית** · וקמבעיא הואיל (ה) דבר מצוה הוא מי מאיס נעבד כלגבוה או לא: **היינו דר"ל** · דבעי בלולב: **לחצוצרות** · לשיר של קרבן דקיימא לן בהחליל דשיר מעכב את הקרבן: **חלילין** · לשי"לם בלע"ז: **לפארות** · כימין של כינור קורד"ש בלע"ז: **עיקר שירה בכלי** · פלוגתא היא בפ' החליל (סוכה דף נ:): **אפילו הכי אסור** · (ו) מאיסי ואפילו את"ל לענין דקל דמותר לולבו הכא כיון דלצורך קרבן מאיס טפי: **מעין** · אינו נאסר להדיוט דמחובר הוא: **אי לבבואה** · דידיה פרצוף שלו: **ותיבעי לך בספל ולהדיוט** · מדאיבעיא ליה במחובר ולגבוה מכלל דפשיטא ליה דבתלוש כה"ג אסירי להדיוט והא בתלוש נמי איכא למיבעיא: **למיא דקמיה** · למים שהוא רואה עכשיו לפניו השתחוה והרי הלכו להם: **וקמאי קמאי** · כלומר מעין המקלח כל זמן שהמים באים ראשון ראשון והולכין להם והבאים אחריהן מותרים: **א"ד לדברונא דנהר** · לקילוח של נהר והילוכו השתחוה והרי כל הנהר נעבד ואי יש נעבד במחובר אסירי: **מתני' מי שהיה כותלו סמוך לעבודת כוכבים** · שהיה אחד מכותלי עבודת כוכבים והבית עצמו נעבד: **אסור לבנותו** · שבונה כותל לעבודת כוכבים: **כונס לתוך קרקעו** · ד' אמות: **היה שלו ושל עבודת כוכבים** · שמקום עובי הכותל חציו שלו:

נידון

הבא מעיקרא חטים והשתא סולת · תימה הכא משמע דיותר יש להתיר חטים ועשאן סולת יותר מוולד ובמרובה (ב"ק דף סו· ושם ד"ה הם) משמע אפכא דב"ש מוקמי גם נרבות שיטייהם ומתירין ולדותיהם וי"ל דהתם גבי אתנן טעמא דב"ש משום דלא ניחא ליה בנפחיה ולא עשה הולד אתנן אבל עבודת כוכבים ניחא ליה בנפחיה והכי אמר רבא פ' כל האסורין (תמורה דף ל: ושם ד"ה דניחא) ולד מוקצה ונעבד אסור דניחא ליה בנפחיה: **ואליבא** דרבי יוסי בר יהודה לא תיבעי לך · הוה מצי למיבעי באילן העומד מאליו ואליבא דכ"ע או בשנטעו נרעין לפי מה שפירש אלא ניחא ליה למיבעי אליבא דרבנן אי נמי באילנות דשכיחי א"נ באילן שנטעו ולבסוף עבדו נמי הוה מצי למיבעי אליבא דר' יוסי בר יהודה בעיקר אילן אם נאסר מה שהיה שם קודם שעבדו כדאמרינן לעיל איזהו דבר (ז) שפירותיו אסורים ועיקרו מותר הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו: **מי** מאיס או לא · ר"ל אית ליה שפיר דרבא (סוכה לא:) דלולב של עבודת כוכבים לא יטול ואם נטל יצא דהתם מיירי קודם ביטול ובדיעבד יצא דמצות לאו ליהנות נתנו אבל הכא מיירי אחר ביטול ובעי מי מאיס לכתחלה או לא: **אשירה** שבטלה קא מיבעיא ליה יש דחוי או אין דחוי (ח) כדאמרינן (בסוכה דף לג·) גבי נקטם ראשו (*דלולב) ועלתה בו תמרה מערב יום טוב כשר ובעלתה בו תמרה ביו"ט מבעיא ליה התם ופשיט כי הכא מכסהו הרוח וכו' ומסיק תיקו תימה תפשוט דאין דחוי מההיא דהתם (דף לג:) היו *(ענפיו) מרובין מעליו פסול ואין ממעטין ביו"ט ואם מיעטן כשר ומוקי לה (שם לג:) ואפי' אחור מעיו"ט דהשתא הוי דחוי מעיקרו כי הכא וכי היכי דעלתה בו תמרה ביו"ט ואפ"ה אם מיעטן כשר אלמא אין דחוי וי"ל דתמרה אין בידו להעלות תמרה וכן ביטול אשירה אין בידו דע"י עובד כוכבים צריך לבטלה ולא דמי להדס דבידו למעט *): **היינו** בעיא דרשב"ל · נקט רשב"ל משום דלמצוה היא כמו בלילית דהא בכלל בעיא דרמי בר חמא היא שהרי נשתנה ע"י טוויה: **קרניה** מהו לחצוצרות · תימה דהא תניא פרק הקומץ רבה (מנחות דף כח·) חצוצרות היתה באה מקשת של כסף עשאה של שאר מיני מתכות פסולה וכל שכן של קרן דבשלמא ההיא דקינים (פ"ג מ"ו) דתנן כשהוא מת קולו ז' [שתי] קרניו [שתי] חצוצרות [כו'] י"ל שהוא שופר של (*קדוש) השנה כדאיתא פ' במה מדליקין (שבת דף לו·) חצוצרות שיפורא אבל הכא במכשירי קרבן קא מיירי דכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וי"ל דההיא דמנחות מיירי בחצוצרות שתוקעין הכהנים והכא בחצוצרות של לוים שהם משוררים על הקרבן וכמה כלי שיר היו שם כנורות ונבלים ומצלתים תדע דקאמר בסמוך עיקר שירה בפה (ט) ושיר לא מעכבא ואיך זה יכול להיות והכתיב והקעתם בחצוצרות אלא ש"מ כדפי' דתקיעה דקרא לכהנים ורבי' יהודה מפרש דההיא דמנחות בשל משה דוקא קאמר וראיה לדתוספתא מלינו היו מחצצרין וחצוצרות של זהב בידיהם [ועי' תוס' זבחים סח. ד"ה כשהוא]: **לא** צריכא דקנבעי מארעא · ר"ל ואינם יוצאים חוץ לשדיהם דאילו היו יוצאים חוץ לשדיהם הא תנן (ב"ק דף פא·) מעין שילא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו ואם כן הוו מים של רבים ואינם נאסרים:

אבניו

[לקמן מח.]

חולין פז. [סוכה לג.]

סוכה נ: נא. [תענית כז. ערכין יא.]

[לקמן נט.]

שבת סב.

[גי' רי"ף ורא"ש כותלו כגי' רש"י]

סב א מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' יג:
סג ב מיי' שם הל' יד:
סד ג מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה א טוש"ע א"ח סי' תרמט סעי' א:
סה ד ה מיי' פי"ד מהל' שחיטה הלכה ז סמג עשין סד טוש"ע י"ד סי' כח סעיף יא:
סו ו מיי' פ"א מהל' ציצית הלכה יא סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יא סעי' א:
סז ז מיי' פ"ג מהל' כלי מקדש הל' ג סמג עשין קעג:
סח ח ט מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ז:
סט י מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הלכ' ה סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמג סעי' א:

רבינו חננאל

אבל עיברו והוקדשו ולבסוף נרבעו אסור' והני חיטי כי עיברו ולבסוף נרבעו דמו דהא הוקדשו החטים ואחרי כן טחנן · ודחינן הכי השתא בהמה לאנשתנית היא היא בעצמה שהיתה במעי אמה כשנרבעה · הכא השתחויה לחטים ונשתנו ונעשו קמח ולא אפשיטא בהריא: בעי ריש לקיש המשתחוה לדקל לולבו מהו למצות ומבעיא ליה באילן שנטעו ולבסוף עבדו ואליבא דרבנן דשרו להדיוט · מאי מצוה כי לגבוה דמי ופסול אי לא · כי אתא רב דימי אמר אשרה שבטלה קא מיבעי ליה והכי קא מיבעי ליה אין דחוי אצל מצות וכיון שבטלה כשר הוא אי לא·ואמרינן ותפשוט ליה מדתנן כיסהו ונתגלה פטור מלכסות · כיסהו הרוח חייב לכסות ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה כו' · ואסקא רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות וחייב לכסות · ואמרינן דרב פפא גופה קא מיבעיא ליה הא איכא למימר דמשום דעבדינן לחומרא מצרכינן ליה לכסויי או דלמא הא דרב פפא לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא אין דיחוי אצל מצות סבירא ליה או דלמא מספקא ליה ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרי' ועלתה בתיקו: בעי רב פפא המשתחוה לבהמה צמרה מהו לתכלתי אמרינן תכלת דמאי אי תכלת של בגדי כהנים מוקדשין נינהו היינו בעיא דרמי בר חמא · אי תכלת דציצית דמצוה [היא] היינו בעיא דריש לקיש · ותרוייהו לא אפשטן · ואמר' ודאי הכי הוא מיהו איתא להו למיבעי תרתי תלת מילי עלה קרניה של בהמה זו מהו לחצוצרות שוקיה מהו לחלילין בני מעיה מהו לכינורות · אליבא דמאן דאמר עיקר שירה בכלי ושירה מעכבת את הקרבן כו' ועלתה בתיקו: וחלוקת מי שאומר עיקר שירה בכלי ומי שאומר עיקר שירה בפה וכלים לבסומי קלא עבידי [היא] בערכין סוף פרק שני: בעי רב המשתחוה למעיין מימיו מהו לנסכין · מאי קא מיבעיא ליה אילימא אי למיא קא סגיד ואסירי או לבבואה דידיה סגיד ומיא שרי · אי הכי תבעי ליה מים בספל אם הם אסורים להדיוט שיש לאדם בהם תפיסת יד ואמרינן לעולם פשיטא ליה דלמיא קא סגיד והכי קא מיבעיא ליה למיא דקמיה קא סגיד וקמאי קמאי הא אזלי להו או דלמא לדברותא דנהרא' לעיקר הנהר קא סגיד' וכולהו מיא דנהרא אסירי. ומתמהינן ומי מתסרי מי נהר · והאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק מים של רבים אינן נאסרין ופשטינן ודאי מים הנובעים מארצו ולא אפשיטא: מתני' מי שהיה כותלו סמוך לבית עבודת כוכבים ונפל אסור לבנותו · כיצד יעשה כונס

לתוך

---

*) [וע"ע תוס' סוכה לג. סוף ד"ה באשרה ותוס' שם לג. ד"ה נקטם]

הגהות הב"ח (א) גמ' איכא דאמרי ואתמר עלה א"ר נחמן א"ר בר אבוה מחלוקת כשנרבעו: (ב) שם דשא הוא דאחידא באנפה· נ"ב ובהגוזל קמא דף סה משמע דהוי שינוי וצ"ל דהיינו אגב גיזה: (ג) שם אילימא אי לבבואה: (ד) שם במשנה מי שהיה כותלו סמוך וכו' כונס לתוך שלו: (ה) רש"י ד"ה אי תכלת וכו' הואיל לדבר מצוה וכו' נעבד כלפי גבוה: (ו) ד"ה אפי' הכי אסור דמאיסי: (ז) תוס' ד"ה ואליבא וכו' איזהו דבר שגידולו אסור ועיקרו מותר: (ח) ד"ה אשרה וכו' אין דחוי והכי נמי אמרינן גבי נקטם ראשו דהדס ועלתה וכו' ותימה וכו' ומוקי לה דאפי': (ט) ד"ה קרניה וכו' ושירה בכלי לא מעכבא ואיך:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' איבעיא ליה מפשט פשיטא ליה לרב פפא · מלות לרב פפא נמחק · וכ"ה בסוכה דף לג ע"א אינו · וכ"כ מהרש"י שם שפירש מפשט פשיטא ליה לתנא וכו' עכ"ל משמע אבל לר"פ עצמו ודאי פשיטא וכן מורה לשון זאת אומרת וכו' וכ"כ הכפו"ת שם אלא בלא נסתייע מרש"י ועי' ט"ז א"ח סי' הלמ"ו ופר"ח בי"ד סי' כ"ח סעיף י"א ודו"ק:

תורה אור

נידון מחצה על מחצה אבניו עציו ועפרו *מטמאין כשרץ שנאמר °שקץ תשקצנו ר"ע אומר כנדה שנאמר °תזרם כמו דוה צא תאמר לו *מה נדה מטמאה במשא אף עבודת כוכבים מטמאה במשא : **גמ'** *והא קא מרווח לעבודת כוכבים א"ר חנינא מסורא דעבד ליה בית הכסא והא בעי צניעותא דעבד ליה בית הכסא דלילה והא אמר מר *איזהו צנוע הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ואע"ג דאוקימנא [ב]בדרך מיהו צניעותא בעי למעבד דעבד ליה לתינוקות א"נ [ג]דגדיר ליה בהיזמי והיגני : **מתני'** שלשה בתים הן [ד]בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור [ה]סיידו *וכיידו לעבודת כוכבים וחידש נוטל מה שחידש [ו]הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה הרי זה מותר : **גמ'** *אמר רב [ז]המשתחוה לבית אסרו אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי והאנן בנאו תנן בנאו [ח]אע"פ שלא השתחוה לו השתחוה אע"פ שלא בנאו א"ה (א)הני שלשה ארבעה הוו כיון דלענין ביטול (ב) בנה והשתחוה חד קא חשיב ליה : **מתני'** שלש אבנים הן [ט]אבן שחצבה מתחלה לבימוס הרי זו אסורה [י]סיידה וכיידה לשם עבודת כוכבים °נוטל מה שסייד וכייד ומותרת [כ]העמיד עליה עבודת כוכבים וסילקה הרי זו מותרת : **גמ'** א"ר אמי והוא שסייד וכייד בגופה של אבן והא דומיא דבית תנן ובית לאו בגופיה הוא ומיתסר בית נמי איכא ביני אורבי מי לא עסקינן דשייע והדר שייעיה אלא כי אתמר דרבי אמי לענין ביטול אתמר [ל]ואע"ג דסייד וכייד בגופה של אבן כי נטל מה שחידש שפיר דמי דמהו דתימא כיון שסייד וכייד בגופה של אבן כאבן שחצבה מתחלה לעבודת כוכבים דמיא ותיתסר כולה קמ"ל :

מתני'

דברים ז · ישעיה ל

נידון מחצה על מחצה · אותו חלק של עבודת כוכבים אינו עולה לו בכניסת ד' אמות אבל חלקו עולה לו שאם היה עביו שתי אמות מונה האמה שלו וכונס עוד ג' אמות לתוך שלו : **אבניו ועציו ועפרו** · של אותו כותל מטמאין כשרץ אפילו חלקו לפי שאין ברירה· שרץ אין מטמא במשא : **שקץ** · לשון שרץ : **נדה מטמאה במשא** · דכתיב וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו אלמא טמיתיה לכלי אשר(ג)נשא אותה ואע"פ שלא נגעה שאפילו היו עשרה כלים זה על זה כולן בכלל אשר תשב עליו הן : **תזרם כמו דוה** · בעבודת כוכבים מישתעי: **גמ' דעביד ליה בהכ"ס** · שנפנה שם : **והא בעי צניעותא** · ואנן תנן לאסור לבנות כותל להפסיק בינו ובין עבודת כוכבים לפי שבונהו לעבודת כוכבים : **במקום שנפנה ביום** · שצריך צניעות ואע"ג דשנינו בפ' הרואה (ברכות סב·) לא תימא במקום שיהא צריך להתרחק בלילה כביום אלא אימא כדרך שנפנה ביום שיהא נפרע מיושב וכשיעור שנתנו חכמים טפח וטפחיים מ"מ ש"מ דבעינן נמי בלילה צניעות והכא ליכא צניעות דחזו ליה בני עבודת כוכבים: **היזמי והיגני** · קוצים וברקנים: **מתני' שלשה בתים הן** · לענין ביטול עבודת כוכבים : **בית** · שתחלת בנייני לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו : **הרי זה אסור** · דכל הבית הוי עבודת כוכבים ואם העובד כוכבים בנאו אסור עד שיבטלנו שיתוץ ממנו קצת ואם של ישראל הוא אסור עולמית אבניו עציו ועפרו : **סיידו וכיידו לעבודת כוכבים** · שהיה בית בנוי לדירת אדם והקצהו לעבודת כוכבים וטחו בסיד ועשה בו ציורין לעבודת כוכבים : **נוטל מה שחידש** · אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש ומותר הבית ואע"פ שלא ביטלו עובד כוכבים או אפילו היתה של ישראל מומר שאין עבודת כוכבים שלו בטילה הכא בטיל שאין נאסר אלא חידוש והואיל חידוש שבטל אסור בהנאה לעולם ובגמרא מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם אבל אם השתחוה לה עובד כוכבים אחרי כן נאסר כל הבית ובעי עובד כוכבים לבטלו ואם השתחוה לה ישראל אסורה עולמית : **הכנים לתוכו עבודת כוכבים** · ואת הבית עצמו לא נתכוין לעבוד ולא הקצהו לתשמיש עבודת כוכבים אלא לפי שעה הכנים לתוכו עבודת כוכבים : **גמ' תלוש ולבסוף חברו** · אבני בית תלושין ובנאן וחברן בקרקע : **אע"פ שלא השתחוה** · וקסבר תנא דידן עבודת כוכבים אסורה מיד ואע"פ שלא נעבדה : **לענין ביטול בנה והשתחוה חד חשיב ליה** · דבין בנה בין השתחוה כולו אסור אם של עובד כוכבים היא צריך עובד כוכבים לבטלו ואם של ישראל היא אין לה בטילה עולמית: **מתני' שלש אבנים הן** · לענין ביטול עבודת כוכבים : **אבן שחצבה** · מן ההר : **מתחלה לבימוס** · מקום מושב עבודת כוכבים שמושיב הצלם עליה ועובדין את הבימוס כעבודת כוכבים עצמו : **הרי זו אסורה**. ואפי' לא העמיד עליה ואם עובד כוכבים חצבה צריך עובד כוכבים לבטלה ולחסר ממנה מעט עד שתפגום ואם ישראל חצבה לעבוד עליה עבודת כוכבים אסורה עולמית : **סיידה וכיידה לעבודת כוכבים** · והיא היתה חצובה ועומדת : **נוטל** · ישראל מה שחידש העובד כוכבים וזורה לרוח והאבן מותרת שלא נעשה עבודת כוכבים אלא החידוש: **העמיד עליה עבודת כוכבים**·לפי שעה ולא הקצה את האבן לבימוס וסילקה הרי זו מותרת ואין צריכה ביטול : **גמ' והוא שסייד וכייד בגופה של אבן** · שחקק בה צורה בברזל אבל סייד וכייד עליה ע"י טיח מותרת בלא ביטול הואיל ולא עבדה עובד כוכבים : **והא בית** · סיוד וכיור שלה אינה נעשה ע"י חקיקה אלא טח על הכותל: **ביני אורבי**. בין לבינה ללבינה מכניסו והוה ליה בגופה: **מי לא עסקינן** · כלומר מתניתין סייד וכייד סתמא קתני ומי לא משתמע נמי דאי הוה בית שיע מתחלה קודם איסור והדר האי ושייעיה לשם עבודת כוכבים וקתני נוטל דלא סגי בלא נטילת חידוש : **לענין ביטול אתמר** · ולא לענין תחלת איסור למימרא דלא ניתסר אלא אם כן סייד בגופיה אלא ודאי בלא גופיה נמי אסירה וכו' אמי אביטול קאי וה"ק אפי' סייד בגופיה סגי לה בהא ביטולא דמתני' ולא בעי ביטול דעובד כוכבים : **ותיפסר כולה** · ותיבעי עובד כוכבים לבטלה או אם היתה של ישראל תאסר עולמית קמ"ל דלא חייל שם עבודת כוכבים אלא אחידוש :

מתני'

אבניו ועליו ועפרו מטמאין כשרץ · ואפי' למ"ד (לעיל מה:) אין עובדין לשברים הב"ע כגון שהיתה עבודת כוכבים של ישראל או של עובד כוכבים והשתחוה לה ישראל ובירושלמי מוקי כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן וכן פ"ה*: **בית** שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים · פרש"י שתחילת בניינו לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו וכן בסמוך גבי אבן שחצבה מתחלה לבימוס (ד) מקום מושב של עבודת כוכבים ועובדים את הבימוס כעבודת כוכבים עצמה ויפה כוון בזה דודאי צ"ל שהבית והאבן נעשו ליעבד דאי להיות משמשי עבודת כוכבים הא אמרינן (לעיל יט:) משמשי עבודת כוכבים אינן אסורים עד שיעבדו ואילו בגמרא קאמר גבי בית בנה אע"פ שלא השתחוה וגבי אבן נמי מדקתני חצבה מתחלה משמע דלא עבד (ה) בה כבר דאי עבד בה נ"ל חציבה מתחלה לכך °הא גבי תפילין (ברכות דף כג:) אמרינן צר ביה ולא אזמניה וכן זו נמי לא ליבעי חציבה מתחלה אי עבד בה מיהו מתוך לשונו משמע שהבית והאבן נעשו להניח עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים עובדים הבית והאבן וק"ק דגבי אשירה בסמוך אין לפרש כן שיהא נטוע לשום תחתיו עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים עובדין [את] האילן דהא אמרינן בגמרא (ו) רישא ד"ה ואילו ר"ש אומר הואיל ונצורה הם עובדין נתיר להם את האילן ולא קאמר דאגב עבודת כוכבים עובדין את האילן לכן נראה לפרש בכל שלשתן שבנה וחצב ונטע להיות עבודת כוכבים עצמה והא דנקט גבי אבן לבימוס אע"ג דסתם בימוס רגילות הוא להיות משמש עבודת כוכבים כמו בימוס של מלכים מ"מ נקט בימוס שלא היתה חשובה בעיניהם לעבדה אלא אותם שדומה לבימוס לפי שבימה עתנין עליה עבודת כוכבים :

אבן שחצבה מתחלה · ה"ה דהוה מצי למנקט זקפה להשתחוות לה כדא"ר יהודה (לעיל דף מו·) גבי לבנה וכ"ל דלא דמי דהא דא"ר יהודה דזקיפתה אוסרתה היינו בהשתחוה לה עובד כוכבים דאמר שליחותיה דישראל עביד כיון דגלי דעתיה דלעבודת כוכבים נתכוין אבל הכא בחציבה לבד נאסרה משום דהוי מעשה חשוב וה"נ אמר בגמרא בנה אע"פ שלא השתחוה וה"נ נימא חצבה אע"פ שלא השתחוה °ומיהו לפי מה שפ"ה בגמרא דמתני' אתיא כמ"ד אסורה מיד ודאי הוי רבותא טפי בזקפה אע"ג דלא חצבה דמתסר אליביה כדמשמע לעיל אלא נקט חצבה כמו בבית בנאו ובאילן נטעו כו' : *) **גדעו** ופסלו לעבודת כוכבים · פ"ה לעבוד בגידולין שיגדלו מעתה ושאינו עושה עבודת כוכבים רק החידוש ויפה כוון שאם נתכוין העובד כוכבים לעקרו לעשותו לעבודת כוכבים ודאי הכל אסור אע"פ שאילן מחובר כיון שעשה מעשה בגוף האילן °דומיא דעפר דחפר בה בורות שיחין ומערות שנאסר גם שאר הקרקע לפי שעשה בה מעשה : **ה"ג** העמיד תחתיו עבודת כוכבים (ז) ובטלה הרי זו מותרת · ואע"ג דכי לא בטלה נמי לא הוי משמשין דהא אליבא דרבנן קא מוקמינא לה בגמ' דאמרינן אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר והכא מסתמא לא נטע מתחלה לכך מדלא מפרש עלה שנטעו מתחלה לכך מ"מ כל זמן שלא בטלה איסורא איכא דרבנן שבשעה שעבודת כוכבים כראית תחתיה נראה כאילו נטועה מתחילה לכך : **והאנן** בנה תנן · הוה מצי למימר וליטעמיך בימוס דתלוש הוא נמי תנא חצבה אלא חצבה וה"ה השתחוה וה"נ בנה וה"ה השתחוה : **אי** הכי ג' ארבעה הוו · גבי בימוס נמי איכא למיפרך הכי דהא השתחוה לבימוס אסור ובחד שינויא מתרצי : **והוא** [א] שסייד וכייד בגופה של אבן · °אור"י כי (ח) לאו דוקא נוטל מה שחידש ותו לא דא"כ אפילו לא סייד בגופה של אבן נמי נוטל מה שחידש אלא נוקב כל האבן מעבר לעבר כנגד החידוש ונוטל :

---

*) זה הדבור וגם דבור שלאח"ז שייך לדף מח.

גדעו

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"ו מהל' אבות הטומאה הל' ב:

[וע"ע תוס' שבת פב: ד"ה אבניו]

עא ב מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ו טוש"ע א"ח סי' ג סעי' יב :

עב ג מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ה סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמ"ה סעיף א :

עג ד ה ו ז ח מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד סי' קמה סעי' ג :

עד ט י מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד :

עה כ מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ה:

עו ל מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד :

[במשנה שבמשניות וכפי' הרב ובתוי"ט ע"ש אי' וכיירה וכן איתא בערוך ערך כייר]

מסורת הש"ס

[שבת פב.]

[עי' תוס' לעיל יג. ד"ה אבל]

ברכות סב.

[מעילה כ. חולין טז.]

רבינו חננאל

לתוך שלו ובונה : ומקשינן והא קא שביק רווחא לעבודת כוכבים ופרקינן דעביד ליה לאותו מקום שהניחו מופנה בית הכסא כדי שלא להרויח לעבודת כוכבים: והא בעי צניעותא · ופרקינן דעביד ליה בית הכסא דתינוקות דלית להו צניעותא · אבל גדול אע"ג דהא דתניא איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ואוקימנא כדרך שנפנה ביום בצניעות מכוסה כך נפנה בלילה בצניעות א) אם היה הכותל שלו ושל עבודת כוכבים ידון מחצה למחצה אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ ר' עקיבא אומר מטמא אפילו במשא כנדה כו': מתני' שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור כולו לעולם: אבל אם בנאו לשום בית דירה ואח"כ סיידו וכיירו לשם עבודת כוכבים נוטל הסיוד והכיור שחידש לשם עבודת כוכבים והבית מותר. לא סייד ולא כייר ולא חידש אלא הכנים עבודת כוכבים לתוכו והוציאה הבית מותר · ובא רב והוסיף אפילו לא בנה זה הבית לשום עבודת כוכבים אלא השתחוה לבית אסרו · והא דתנן במתני' שלשה בתים ולא תני ד' משום דלענין ביטול בנה והשתחוה חד הוא ולא מבטיל אלא בנתיצה לפיכך חשיב להו בחד: שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס פי' בימוס במה · והיא מצבה של אבן אחת הרי זו אסורה לעולם סיידה וכיירה בגופה של אבן וחידש נוטל מה שחידש והאבן מותרת · העמיד עליה עבודת כוכבים וסלקה הרי זו מותרת :

א) נ"ל דחסר איזה תיבות וצ"ל מ"מ צניעות איכא בעי: אם היה הכותל וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי הכי שלשה כצ"ל ותיבת הני נמחק: (ב) שם דלענין ביטול תנן בנה : (ג) רש"י ד"ה נדה וכו' לכלי אשר נשא· נ"ב עיין בשבת דף פב ע"ב כתב רש"י וז"ל נדה מטמאה אדם הנושאה דאיתקש לזב והזב כנדתה והזב אם זוכו וגו' וזב מטמא במשא דכתיב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם וגו' אף הזב במשמע אותם עכ"ל רש"י וצ"ע : (ד) תוס' ד"ה בית וכו' מתחלה לבימוס פירש רש"י מקום מושב : (ה) בא"ד דלא עבד בה כבר דאי עבד בה למה : (ו) בא"ד דהא אמרינן בגמ' שתים דברי הכל כצ"ל ותיבת רישא נמחק: (ז) ד"ה ה"ג העמיד תחתיו עבודת כוכבים ובטלה הרי זו מותרת ואע"ג דכי לא בטלה נמי וכו' כל זמן שלא בטלה איסורא : (ח) ד"ה והוא וכו' אומר ר"י כי לפי זה לאו דוקא :

הגהות מהר"י לנדא

א] תוס' ד"ה והוא שסייד וכו' כי וכו' נ"ב עי' בתשובת רמ"א סי' קיד פירוש על דברי תוס' האלו :

גליון הש"ס

מתני' נוטל מה שסייד · בסדר המשנה במשניות הגירסא וחידש נוטל מה שחידש: תוס' ד"ה בית וכו' הא גבי תפילין · לא ידעתי למאי צריכים לראיה זו הא להדיא מפורש הכא השתחוה אע"פ שלא בנאה אסור. הרי דהשתחואה לחוד אוסר וצ"ע : ד"ה אבן וכו' ומיהו לפי מה שפ"ה. נראה כאילו היה אפשר לנטות מדברי רש"י ולומר דמתני' ס"ל דעד שתעבד ומ"מ מעשה חשוב דבנין אוסר מיד אבל זקיפה לא · אבל תמוה לי הא לעיל דף יט ע"ב איתא הניחא למ"ד וכו' ושל עובד כוכבים עד שתעבד · הרי דהתם מיירי בבנה כיפה ואפ"ה למ"ד משתעבד לא נאסר ע"י הבנין לחוד וא"כ א"א לנטות מדברי רש"י : ד"ה גדעו וכו' דומיא דעפר דחפר · לקמן דף נה ע"ב : ד"ה והוא שסייד וכו' אור"י · עיין תשו' הרמ"א סי' קי"ג :

תורה אור

מתני' שלש אשרות הן [א]אילן שנטעו מתחלה לשם עבודת כוכבים הרי זו אסורה [ב]גידעו ופיסלו לשם עבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף [ג]העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה הרי זו מותרת: **גמ'** אמרי דבי ר' ינאי והוא שהבריך והרכיב בגופו של אילן והאנן גידעו ופיסלו תנן אלא כי איתמר דרבי ינאי לענין ביטול איתמר [ד]דאף על גב דהבריך והרכיב בגופו של אילן כי נטל מה שהחליף שפיר דמי דמהו דתימא כיון דהבריך והרכיב בגופו של אילן כאילן שנטעו מתחלה דמי וליתסר כולה קמ"ל אמר שמואל [ה]המשתחוה לאילן תוספתיה אסורה מתיב רבי אלעזר גידעו ופיסלו לעבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף גידעו ופיסלו אין לא גידעו ופיסלו לא אמר לך שמואל הא מני רבנן היא ושמואל דאמר כרבי יוסי בר יהודה דאמר *אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור מתקיף לה רב אשי ממאי דרבי יוסי בר יהודה ורבנן בתוספת פליגי דלמא תוספת לדברי הכל אסור ובעיקרו פליגי דרבי יוסי בר יהודה סבר עיקרו נמי אסור דכתיב °ואשריהם תשרפון באש ורבנן סברי עיקר אילן שרי דכתיב °ואשירהם תגדעון *) איזהו אילן שגידועו אסור ועיקרו שרי הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו וכי תימא הא דלא מתרצינן הכי איפוך רבנן לדרבי יוסי בר יהודה ודרבי יוסי בר יהודה לרבנן אם כן גידעו ופיסלו מאן קתני לה לא רבנן ולא רבי יוסי בר יהודה אי רבנן בלא גידעו ופיסלו נמי תוספת אסורה אי רבי יוסי בר יהודה עיקר אילן נמי אסור אי בעית אימא רבנן ואי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה אי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה כי קאמר רבי יוסי בר יהודה בלא גידעו ופיסלו עיקר אילן אסור בסתמא אבל גידעו ופיסלו גלי אדעתיה דבתוספת ניחא ליה בעיקר אילן לא ניחא ליה איבעית אימא רבנן גידעו ופיסלו איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דעבד ליה מעשה בגופיה עיקר אילן נמי ליתסר קמשמע לן: **מתני'** איזו אשרה כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר"ש אומר [ו]כל שעובדין אותה ומעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו ומצאו תחתיו גל אמר להן ר"ש בדקו את הגל הזה ובדקוהו ומצאו בו צורה אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתיר (א) להן את האילן: **גמ'** איזהו אשרה והא אנן שלש אשרות תנן ה"ק שתים (ב) לדברי הכל ואחת מחלוקת דר"ש ורבנן איזו היא אשרה שנחלקו בה ר"ש וחכמים כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר"ש אומר כל שעובדים אותה **) איזו היא אשרה סתם אמר רב כל שכומרים יושבין תחתיה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר אפילו אמרי הני תמרי לבי נצרפי אסור דרמי בי שיכרא ושתי ליה ביום אידם אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא [ז]הלכתא כשמואל:

מתני'

דברים יב

שם ו

*) [לעיל מה:] **) [תוספ' פ"ו] עירובין עט:

מתני' הרי זו אסורה · על שיבטלנה העובד כוכבים: **גידעו** · עובד כוכבים או ישראל לעבודת כוכבים לצורך עבודת כוכבים לעבוד הגידולין שיגדלו בו מעתה והוא כבר היה נטוע כשבא ישראל ליהנות ממנו: **נוטל מה שהחליף** · ושורפו כדין אשרה ועיקרו מותר בהנאה: **גמ' והוא שהבריך** · (ג) בגופו מאותה הברכה והרכבה היו חליפותיו דה"ל הנך גידולין הנטועין מתחלה לכך דאי לאו הכי אפילו חידוש לא מיתסר: **גידעו תנן** · משום מעשה פורתא שינוי בעלמא להיכרא מיתסר: **לענין ביטולא איתמר** · ולא לענין תחלת איסור לומר שאם לא הבריך בגופו לא יהא צריך ביטול אלא אביטול קאי דכי מבטל ליה ישראל סגי בהכי אע"ג דנעשה מעשה בגופו של אילן: **אמר לך שמואל** · תלמודא מהדר הכי מלי שמואל לתרולי: **הא מני רבנן היא** · דפליגי עליה דרבי יוסי בר יהודה ואמרי אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר הלכך גידעו ופיסלו הוא כנטוע מתחלה לכך דמשום גידוע מחליף טפי ומיתסרא אבל לא גידעו לא: **מתקיף לה רב אשי** · מאי דוחקיך לאוקמא לדשמואל אליבא דתנאי: **ממאי דרבנן ור' יוסי בתוספת פליגי** · דלרבנן שריא ודשמואל תנאי היא: **דלמא תוספתו דברי הכל אסור** · בהשתחואה ודשמואל דברי הכל היא: **ובעיקר אילן פליגי** · דרבי יוסי סבר עיקר אילן אסור אפי' היכא דלא נטעו מתחלה לכך: **דכתיב ואשריהם תשרפון** · אשריהם תרי משמע חד לנטוע מתחלה לכך וחד לנטוע ולבסוף עבדו: **ורבנן סברי** · אילן שלא ניטע לכך שרי דכתיב ואשריהם תגדעון משמע יש אשרה שאין עיקרה אסורה אלא גידועה והעיקר תשאר בארץ לצורך ואי משום ואשריהם תשרפון דמשמע כל האילן בנטוע מתחלה לכך קאמר והאי לשון רבים דקרא אכל אשרות שבארצכם הנטועות מתחלה לכך קאי: **וכי תימא** · הא לא תרלינן בשמעתא דלעיל הכי דהא אוקימנא דרבי יוסי יליף טעמא לאילן שנטעו ולבסוף עבדו מואשריהם תגדעון אלמא מודה הוא דעיקרו מותר ובתוספת פליגי: **איפוך** · תרולא דרבנן לרבי יוסי ודרבי יוסי לרבנן דהא לא בהדיא שמעינן ליה לרבי יוסי דיליף טעמא מואשריהם תגדעון דהא רבי יוסי ואשריהם תשרפון בהא נסב ליה תלמודא למילתיה ואנן הוא דקשיא לן האי מיבעיא ליה לשנטעו מתחלה לכך ואוקימנא לטעמיה מואשריהם תגדעון הלכך איפיך תרולא דרבי יוסי דתרלת ואימא רבי יוסי מואשריהם תשרפון בהא דמשמע לשון רבים נפקא ליה תרוייהו ורבנן ילפי היתירא מואשריהם תגדעון ור' יוסי ההוא מיבעיא ליה לגידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל ורבנן נפקא להו מאבד תאבדון וכן כולה תרלתא: **אם כן** · דתוספתו דברי הכל אסור: **גידעו** · דמתני' דמשמע דכי לא גידעו שרי מאן קתני לה: ה"ג אי רבנן ל"ל גידעו ופיסלו בלא גידעו ופיסלו נמי הא אמרינן תוספתו אסור: **אי רבי יוסי עיקר אילן נמי אסור** · ומתני' תני מה שהחליף ותו לא הלכך על כרחך דשמואל תנאי: **איבעית אימא רבנן כו'** · ולעולם דשמואל דברי הכל: **ואיבעית אימא רבי יוסי** · ודקשיא לך האמר עיקר אילן אסור ומתניתין קתני מה שהחליף ותו לא לא קשיא כי קאמר ר' יוסי עיקר אילן אסור בסתמא כו': **עיקרו נמי ליתסר** · הואיל ונעשה מעשה בגופו קמ"ל: **מתני' איזו היא אשרה כו'** · בגמרא פריך והא אנן ג' אשרות תנן: **כל שעובדין אותה** · את האילן עצמו אבל אם עובדין את עבודת כוכבים שתחתיו האילן מותר: **גמ' והא אנן ג' הן תנן** · ל"ל למיהדר ומיבעי איזו היא ועוד התם תני תלת והכא תני חדא: **שתים דברי הכל** · שהרי אילן עצמו עבודת כוכבים: **איזוהי אשרה סתם** · לאו אתירוצא דמתני' קאי אלא מילתא באפי נפשה קאמר תלמודא דפליגי בה אמוראי איזו היא אשרה סתם אילן שלא הוברר לנו שהיא אשרה באיזה סימן ניכר אם היא אשרה אם לאו: **ואין טועמין מפירותיה** · ודאי פלחי לה: **בי נצרפי** · שם עבודת כוכבים שלהם:

גדעו ופסלו אין לא גדעו ופסלו לא · תימה הא דלא מסני גדעו ופסלו אע"פ שלא השתחוה השתחוה אע"פ שלא גדעו כדמסני לעיל (דף מז:) גבי בית °ואין לפרש משום דשמואל לית ליה הך שנוייא משום דקא פליג עליה דרב ואמר דבית הוי כמחובר ולעיל נמי ליכא למימר לשמואל בכה אע"פ שלא השתחוה כו' דבפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) מסיק לשמואל הכא במאי עסקינן בקבר בנין וחשיב ליה תלוש והתם מדמי קבר לעבודת כוכבים וי"ל היינו טעמא דלא מסני ליה (ד) הכי דלעיל דודאי יש חילוק בין אילן לבית דאילן שהוא מושרש בקרקע בטלה תפיסתו כדפרישית לעיל הלכך גידוע ופיסול בלא השתחואה ודאי לא היה מועיל כלום אפילו למ"ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד היינו בדבר תלוש דכתיב פסילי אלהיהם כיון שפסלו נעשה לו אלוה אבל זה שהוא מחובר ואין דעתו שיהיה עבודת כוכבים רק מה שיחליף אין לאסרו בלא השתחואה °והכי נמי מלינו דחשבינן ליה (ה) לתלוש גבי הא דאמר (חולין דף טז·) בשביל שיודח הכותל הרי זה בכי יותן ואילן דבר הנשרש בקרקע חשבינן למחובר דאי לא תימא הכי לא מלינו שום זרע בלא הכשר ונראה דלא דמי דהתם הפירות מיהא תלושין ואע"ג דהכותל מחובר מתכשרי אבל פירות שבאילן הכל מחובר וקל להבין והא דלא מסני ליה גדעו ופסלו איצטריכא ליה כדמסני במסקנא דשינויא דחיקא הוא וניחא ליה (ו) לאוקמי מתניתין כרבנן ושמואל כר' יוסי בר יהודה:

לא

מסורת הש"ס

[לעיל מה:מו.]

עין משפט נר מצוה

עז א ב ג ד מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הלכה ג ד סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמה סעיף ו :

עח ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ה:

עט ו מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ו :

פ ז מיי' שם וסמג שם טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף יב :

◆

רבינו חננאל

מתני' שלש אשרות הן·אילן שנטעו מתחלה לשום עבודת כוכבים הרי זו אסורה · גידעו ופיסלו · כמין כיסוח וגידור לשום עבודת כוכבים והחליף אמירין ונצרים נוטל מה שהחליף האמירים והנצרים ושאר האילן מותר · העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה האילן מותר : אמרי דבי ר' ינאי ואפילו הבריך והרכיב בגופו של אילן · כי נוטל מה שהחליף שפיר דמי ושאר האילן מותר : אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתו אסורה · ומקשינן עליה והאנן גידעו ופיסלו לא ופריק שמואל מתני' רבנן היא ואנא דאמרי כר' יוסי בר' יהודה דאמר בכי האי גוונא אילן מותר וגידועו אסור · ומתקיף עליה רב יוסף ממאי דכי פליגי רבנן ורבי יוסי ב"ר יהודה בהאי פליגי דלמא בהאי פליגי בעיקר אילן (ז) דרבנן סברי עיקר אילן אסור דכתיב ואשריהן תשרפון באש· וכשהאש שורפת מכלה את הכל · ור' יוסי סבר עיקר אילן מותר דכתיב ואשריהם תגדעון· גידועו אסור אבל העיקר מותר · אבל התוספת דברי הכל אסור · וכי תימא הא לא אמרי הכי דהא לא אמרי רבנן ואשריהם תשרפון באש אלא באילן שנטעו מתחלה לכך אבל נטעו ולבסוף עבדו לאו איפך דרבנן לר' יוסי בר' יהודה ודר' יוסי בר' יהודה לרבנן · ומקשינן אי הכי מתני' דקתני גידעו ופסלו מאן קתני ליה אי ר' יוסי בר' יהודה הא אמר עיקר אילן שרי הא תוספתו אסיר · אי רבנן למה לי גדעו ופיסלו · אפילו בלא גידוע ופיסול האילן עצמו אסור וכל שכן תוספתו אסירא · דהא אמרת בתוספתו כולי עלמא לא פליגי דאסירא · ופרקינן אי בעית תימא מתני' רבנן היא · וכי אמרו עיקר אילן בסתמא אבל גידעו ופיסלו גלי דעתיה דבתוספת שיוסיף הוא ניחא ליה לעובדו בשאר אילן לא ניחא ליה הלכך העיקר שרי והתוספת אסיר : איבעית תימא מתני' ר' יוסי בר' יהודה וגידעו ופסלו אצטריכא ליה מהו דתימא כיון דגדעו ופסלו כאילו מתחלה נטעו לכך ועיקרו נמי ליתסר · קמ"ל דאינו אסור אלא מה שהחליף: מתני' איזוהי אשרה כל שתחתיה עבודת כוכבים ר' שמעון אומר כל שעובדין אותה · מעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו כו' · ומקשינן והא שלש אשרות תנן · ופרקינן הכי קאמר שלש אשרות הן · שתים דברי הכל ואחת מחלוקת · ר"ש ורבנן ואיזו היא מחלוקת ר"ש וחכמים כל שתחתיה עבודת כוכבים וכו' איזהו אשרה סתם · אמר רב כל שכומרין שומרין אותה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר כגון דאמ' הני תמרי נהוויין לשיכרא דבי ניצרפי ושתי ליה ביום אידם · אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא הלכתא כשמואל :

לא

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה נתיר (להן) תו"מ וכ"כ ס"ה לכם: (ב) גמ' ה"ק שתים דברי כ"ל ואות ל' נמחק: (ג) רש"י ד"ה והוא שהבריך והרכיב בגופו ומאותה וכו' גידולין נטועין וכו' אפילו החידוש: (ד) תוס' ד"ה גדעו וכו' דלא מסני ליה הכא כדלעיל: (ה) בא"ד מלינו דמחשבינן ליה לבית כתלוש גבי: (ו) בא"ד דשינויא דחיקא הוא וניחא ליה טפי לאוקמי · ל"ב פירוש דהשתא דסבירא לן דעיקר לדברי הכל שרי לא [מצי למימר דאיצטריך] גדעו ופסלו לאורויי דהעיקר [אפילו בגדעו ופסלו] נמי שרי דהא פשיטא דהא ליכא למ"ד דליתסר עיקר אבל לבתר דקאמר דלמא תוספת לד"ה אסור [ובעיקר פליגי] השתא והאי ניחא ליה לשנויי דגדעו ופסלו איצטריך לאורויי דאפי' גדעו ופסלו נמי עיקר שרי ודלא כר"י בר יהודה:

א) נ"ל והאנן גדעו ופסלו תנן גדעו ופסלו אין לא גדעו ופסלו לא ופריק כו'. ב) מדברי רבינו ז"ל אלו נראה לגירסא דהי' לו גי' אחרת בכאן דלפום אתקפתא דרב אשי מפכינן פלוגתא דריב"י ורבנן וזהו דאמרינן איפוך רבנן ודלא כפרש"י ודו"ק .

גליון הש"ס תוס' ד"ה גדעו וכו' ואין לפרש משום דשמואל לית ליה. תמוה לי הא מ"מ מוכח לומר כן גבי אבן שחצבה דמיירי אע"פ שלא השתחוה דבהשתחוה למ"ל דחצבה מתחלה לבימוס הא בהשתחואה נאסר כיון דהוא תלוש וכמ"ש תוס' לעיל בשמעתין ד"ה והאנן וצ"ע: **בא"ד** וה"נ מלינו · לא ידעתי למאי צריך לראיה זו הא תוינן להדיא בסוגיין דמשתחוה לבית אסרו דכתלוש דמי ובמשתחוה לאילן לא נאסר לרבנן וכן לריב"י לא נאסר העיקר · הרי דאילן הוי מחובר יותר מבית וצ"ע :